

Občudovaje so jih gledali domačini. Toda kmalu so se privadili prijaznim, mirnim in častitljivim možem. Ti so jim radi dajali od svojega pridelka in jih učili in vadili obdelovati zemljo in staviti bivališča. Nastale so okrog samostana prve vasi. Pri samostancih so dobili ljudje tudi vsakovrstnega potrebnega orodja.

Pa ne le za njih telo so skrbeli pridni menihi, temveč tudi za njih duševno izobrazbo. Oni naši predniki niso poznali še pravega Boga; bili so malikovalci in so imeli mnogo malikov. Naučili so jih šele menihi prave vere v edinega Boga, učili krščanskega življenja, navadili jih moliti in so jim opravljali službo božjo.

Tudi v drugih stvareh so bili silno nevedni naši predniki. Čitati ali pisati ni znal nihče med njimi. Tudi tega so jih učili dobri duhovniki. Sami so jim pisali knjige; tiskanih knjig pa takrat tudi še ni bilo. Slikali so jim svete podobe, da so jih imeli v svojih hišah, da so jih spominjali na Boga, Marijo in druge svetnike, da so se jim priporočali v molitvi in jih klicali na pomoč v potrebi in stiski.

Posebno so pa skrbeli menihi, da so imeli ljudje križanega Zveličarja vedno pred očmi in v spominu. V samostanu so imeli celo delavnico, v kateri so izrezavali svete kipe, posebno pa sveto telo križanega Zveličarja. In take kipe so potem dajali ljudem, da so jih hranili in častili v svojih bivališčih. Postavljali so ta sveta znamenja pa tudi po poljih in po hribih, ob potih in ob cestah, da se je mimoidočim vedno vzbujala misel na neskončno ljubezen božjo.

Stoletja so pretekla od onih časov, in mnogo mnogo se je izpremenilo, izpopolnilo in predrugačilo vsepovsod. Znanost in veda sta napredovali; ročnost in umetnost sta se povzpeli do viška — vse je drugače; neizpremenjena pa je ostala ljubezen duhovnikova do ljudstva, posebno do mladine. Ravnoisti pa je ostal tudi Križani v naših bivališčih, kamor ga je že v davnih davnih časih postavila skrbna roka duhovnikova. F. G.

UREDNIK.

Spomini iz dijaškega življenja.

I.

Če je kdo res vnet za prosep slovenstva, so to brez dvoma dijaki. Vse bi storili za narod, pili in peli bi za narod, živeli bi za narod, tudi umrli bi za narod. Dijak stori za narod vse, če se le poceni pride skozi. Vsaj mi smo bili taki.

Nadebudni dijaki smo bili. Dvanajst nas je stanovalo pri znani Burjevi Katri. Sedem najbolj vnetih za narod in za njegove svetinje nas je stopilo skupaj, podali smo si roke, slovesno smo se zavezali, da bomo delali na tihem da bomo pisali in kovali pesmi. Ustanovili smo si svoj lastni časopis „Zvezda“, ki je izhajala vselej, kadar je bilo dovolj gradiva za osem strani navadnega pisnega papirja.

Mene so izbrali za urednika. Kaj je to: urednik? Vidite, urednik mora biti hudo učen mož. Urednik mora znati brati lepo in grdo pisavo; vedeti mora, kako se povesti pišejo; kako se pesmi delajo; poznati mora svet in zemljo in vse stvari — pa ne vem, kaj še vse drugega. Urednik mora biti tudi strašno potrpežljiv mož. Včasih mu nagajajo pisatelji, ker preneradi pišejo; včasih ni bravecem všeč, kar da urednik tiskati ali napisati — in z obojimi mora potrpeti. Urednik mora hvaliti in grajati, vse obenem, da se preveč ne zameri; urednik mora prositi in trkati, da se odpre kje kaka pisateljska in pesniška žilica. Urednik mora biti pa sevé tudi sam priden. Ves časopis mora že prej prebrati, preden ga dá tiskati. Urednik je pa tudi strah pisateljem in pisateljicam, zakaj urednik ima tudi koš. Ta koš pa ni tak, kot ga ima parkelj, da bi urednik pisatelje metal vanj, ki mu nočejo pisati; ampak v ta koš romajo povesti in pesmi vseh tistih, ki ne znajo prav pisati povesti in kovati pesmi. Urednik mora torej biti vsem vse: učenik, vodnik, trpin, hvalivec dobrega in slabega, tudi sam pesnik in pisatelj . . .

Za takega učenega urednika sem moral biti jaz naši novorojeni „Zvezdi“. Še danes se čudim samemusebi, kako sem premogel toliko dela; kako da nisem omagal pod bremenom truda in skrbi.

II.

Izšla je prva številka.

Sam sem napisal na prvem mestu lep, navdušujoč uvodni članek z naslovom „Sveti, zvezda!“ Morebiti ga bodele tudi vi z zanimanjem brali, zato vam priobčim tukaj vsaj glavne misli. Le poslušajte in sodite, če te besede res niso bile navdušujoče!

„Nova zvezda je zasvetila na nebu slovenske domovine. V svet pošiljamo skromno opravljeno, a vendar mnogoobetajočo „Zvezdo“.

„Zvezda!“ Krasno ime! In pod tvojim imenom se zbira majhna truma navdušenih mladeničev, ki ti hočejo posvetiti vse svoje mlade moči, ki te hočejo krepiti in podžigati z vsem mladeniškim ognjem. V tvoji svetlobi hoče slovenska mladina podati dokaz, da krepko živi; pokazati hoče, da ji bije srce navdušeno za blagor domovine; pokazala bi rada, da se zaveda svoje velike naloge, ki jo stavlja vanjo ljubeča mati domovina.

Ti, mila „Zvezda“, bodi naše zavetišče, naše zbirališče, naš dom, kjer se hočemo s peresom v roki shajati; kjer hočemo vračati svoji ljubljeni domovini gorečo, sinovsko ljubezen.

Zato ti kličemo: Sveti „Zvezda!“ Sveti nam na potu naših vzvišenih vzorov, razsvetluj svoje bralce in povej jim, da je ni lepše službe, da ga ni lepšega dela, kot je delo in služba za domovino. Posveti pa tudi tistim, ki te nočejo poznati, ki prezirajo tvojo skromno svetlobo in pripelji jih v naš bratski krog.

Prvič boš posvetila danes, in na tvojem prvem potu ti želimo, da

sveti zvezda, daj upreti
v tebe teden vsak oči!⁴

S tem ognjevitim uvodom je torej posvetila naša „Zvezda“ na obzorju domovine. Pesnik z izmišljenim imenom „Maksološki“ nam je z vsem navdušenjem opeval letne čase in slovesno dokazoval, da je lepa naša domovina, naj jo že pokriva zelena pomlad ali bela zima, naj bo toplo poletje ali hladna jesen. Pisatelj „Kovačev Janko“ je pa začel pisati dolgo povest iz turških časov.

Ob koncu „Zvezde“ je bila pa odprta urednikova listnica, kjer se je bralo, kako zna urednik grajati in hvaliti in kako si zna pridobivati novih sotrudnikov . . .

III.

Vsako soboto je zvezda prisvetila.

Kako smo hiteli odpirati njene predale. „Maksološki“ je gledal, kako urednik striže njegove pesniške proizvode; „Kovačev Janko“ se je hudoval, ker je bilo njegove povesti premalo priobčene; „Jože Planinski“ je zabavljaj, da se njegova pot k sv. Joštu predolgo časa vleče, ker ima pripravljen že drug potopis; vse pa je potolažila konečna opazka urednikova, da pride nepriobčeno blago v najkrajšem času na vrsto.

Popolnoma novo življenje je zavladalo tedaj v našem dijaškem krogu.

Latinska slovnica je lepo počivala; družba ji je delala njena sestra, grška slovnica. Temveč pa je trpel papir, svinčnik in črnilo. „Maksološki“ je v enem tednu porezal dva svinčnika . . . Tako je delal in popravljaj svoje pesniške umotvore. Koliko sem jaz kot urednik porabil svinčnikov in črnila, ne vem; vem pa, da sem zapravil grozno mnogo časa s popravljanjem, s svetovanjem in s pomaganjem piscu našega lista, ker svoje tiskarne še nismo imeli.

Že poprej sem dejal, da mora biti urednik vsem vse. „Maksološki“ je naprejinnaprej vpraševal, kaj naj opeva? „Kovačev Janko“ je prišel neštetokrat z vprašanjem, ali naj v povesti pobije vse Turke, ali naj pusti nemu prosto pot nazaj v Carigrad, da bo sultanu oznanil nesrečo. In zopet: ali naj sultan umrje sam, ali naj se sultan in poslanec zgrudita mrtva na tla? In „Jože Planinski“? Dvakrat je bil pri sv. Joštu, in vselej je doživel kaj posebnega. In glej, že prihaja vprašat, ali naj vsako pot posebej popiše, ali naj iz obeh potov naredi en sam potopis. Za temi pa še drugi . . .

Pa recite, dragi moji, če to ni mučno! Zares, urednik mora imeti angelsko potrpežljivost in zlato srce, če ne, mu slabo prede. Zameri se prej kot pa odmeri . . .

IV.

rob

Naše vneto delovanje za domovino je pokazalo sevé „uspeh“ tudi v šoli.

Enkrat je bil eden vprašan nepripravljen; drugi zopet prezgodaj, ker jih je bilo pred njim še najmanj deset, ki še nikdar niso bili vprašani; tretjega so ujeli zamišljenega v delo . . . Redi so pešali, padali, padli . . . In to je polagoma zamorilo ognjevito navdušenje; sotrudniki so jeli odpadati in ni bilo dolgo, pa sem bil sam urednik in pesnik in pisatelj in vse . . .

Štirikrat je samo posvetila „Zvezda“; ko se je pa petič prikazala v vsej svoji lepoti, je pa utrnula.

Zopet sem pisal članek. Pisal sem mrtvaški list tisti „Zvezdi“, ki sem jo urejal od njenega početka naprej. Stal sem ji na strani ob rojstvu in sedaj ji moram zatisniti „trudne oči“. Globoko sem pomočil pero in pisal:

„Ob tvojem grobu, mila „Zvezda“, stojimo danes. Zamrla si — a nismo te umorili mi; nismo ti mi izkopali hladnega groba. Od drugod, iz višav je priletela strupena puščica in te zadela v tvoje rahlo srce; iz višav je udarila strela in te je razbila; odzgoraj je zapihala mrzla sapa in ti upihnila tvojo svetlo luč. Srce se nam krči, ko se ločimo od tebe, mila tovarišica; ko se poslavljamo od tebe, zvesta vodnica! Srce nam poka, a vendar stojimo ob tvojem ranem grobu neupogneno; saj vemo, da je bolje počivati v miru kot živeti v preganjanju.“

Pokopali smo torej „Zvezdo“. Ne vem, kje so sedaj njeni zemski ostanki. Jaz jo imam samo še v spominu. In da spomin nanjo ne zamre, sem tudi sèm popisal njen vzhod in njen zahod, njen začetek in njen konec.

J. E. Bogumil.

NETOPIR.

Mraz je razprostrl svoja krila čez vas. Ker je bila ravno nedelja, je tudi hlapec Ivan (ali kakor so ga domači klicali, Jan) prej dogotovil svoje opravilo v hlevu.

Prišel je v hišo in je prinesel v klobuku netopirja s seboj. Pokazal ga je otrokom, ki so začuden gledali vanj. Ko so se ga nagledali, odnese ga Jan zopet na dvorišče. Gospodinja še ni imela večerje pripravljene, zato se vsede Jan med otroke in jim pravi: „Če boste pridni, vam povem historijo o netopirju. Otroci veselo poskočijo in ga zaprosijo, naj jim pove historijo: „Jan, oh povej nam zgodbico o tem tič-mišu!“

Jan začne: „Nekdaj še ni bilo te čudne živali. A postala je tako. Svoje dni so se delile miši v dva rodova. Tadva sta si nekoč napovedala vojsko. Prvemu rodu se je že godilo silno slabo. Umakniti se je moral v zidano ograjo ter zadelat vse luknice, da oblegalci niso mogli noter. Ker pa niso imele zaprte miši nič živeža, pretil jim je pogin vsled gladu. V tej veliki sili so prosile miši Boga, naj jih reši gladu in sovražnika. To je uslišal ljubi Bog in izpolnil njih prošnjo. Dal jim je peruti na prednje noge. In s temi še sedaj v hladnih večerih frčé po zraku. A to niso več miši, ampak netopirji.

Polenčan.

